

УДК 658.1

DOI: 10.31732/2663-2209-2025-79-166-173

Дата надходження: 25.08.2025

Дата прийняття до друку: 05.09.2025

Дата публікації: 30.09.2025

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

Микита Іванов

Аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: nikitaivanovua@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-9076>

FINANCIAL STABILITY OF AN ENTERPRISE: CONCEPTUAL FRAMEWORK AND ASSESSMENT METHODOLOGY

Nikita Ivanov

Graduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: nikitaivanovua@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-9076>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності поняття «фінансова стійкість» та розробленню практичних рекомендацій щодо розробки скорингової моделі оцінки фінансової стійкості. Встановлено, що існують три ключові підходи до трактування поняття «фінансова стійкість»: тлумачення фінансової стійкості як певного стану підприємства, за якого досягається раціональне співвідношення фінансових ресурсів; як стану рівноваги підприємства та його здатність повертатися до цього стану після порушень; як стан підприємства, за якого забезпечується стабільне функціонування та можливість подальшого зростання. Встановлено, що характерними ознаками фінансової стійкості є такі: це стан фінансової рівноваги підприємства, що передбачає збереження платоспроможності, доходності та інвестиційної привабливості; підприємство з належним рівнем фінансової стійкості здатне протистояти впливу несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів та повертатися до стабільного функціонування; фінансова стійкість є необхідною умовою для підтримки поточної операційної діяльності та стратегічного розвитку; до інструментів її досягнення належать оптимізація капіталу, ефективне управління фінансовими потоками, прибутковість, а також гнучке використання ресурсів. Сформульовано власне визначення поняття «фінансова стійкість» – фінансовий стан підприємства, за якого через належне управління ресурсами мінімізується вплив несприятливих чинників і створюються умови для стабільної роботи й подальшого зростання. Встановлено, що існуючі методи діагностики фінансової стійкості підприємств не дають змоги повною мірою врахувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на її рівень. Запропоновано застосовувати скорингову модель, яка передбачає проходження певних етапів: використання бальної методики для аналізу внутрішніх та зовнішніх чинників на показники фінансової стійкості; розробка дворівневої моделі оцінювання; присвоєння класу фінансової стійкості; виділення типу залежності фінансової стійкості від чинника; визначити загальний рівень фінансової стійкості підприємства з використанням матричного підходу. Визначено, що перевагою застосування скорингової моделі оцінки фінансової стійкості є можливість врахування впливу зовнішніх умов на фінансовий стан підприємства, а також ідентифікація причин зниження фінансової стійкості.

Ключові слова: фінансова стійкість, зовнішні чинники впливу на фінансову стійкість, внутрішні чинники впливу на фінансову стійкість, оцінки фінансової стійкості, скорингова модель

Формул: 0, **рис.:** 3, **табл.:** 0, **бібл.:** 14

Abstract. The article is devoted to the study of the essence of the concept of «financial stability» and the development of practical recommendations for designing a scoring model to assess financial stability. It has been established that there are three key approaches to interpreting the concept of financial stability: viewing financial stability as a certain state of an enterprise in which a rational ratio of financial resources is achieved; as a state of equilibrium of the enterprise and its ability to return to this state after disturbances; and as a state in which the enterprise ensures stable functioning and potential for further growth. The characteristic features of financial stability have been identified as follows: it is a state of financial equilibrium of the enterprise, which involves maintaining solvency, profitability, and investment attractiveness; an enterprise with an appropriate level of financial stability is capable of withstanding the influence of unfavorable external and internal factors and returning to stable operations; financial stability is a necessary condition for supporting current operational activities and strategic development. The tools for achieving it include

capital optimization, effective management of financial flows, profitability, and flexible use of resources. A new definition of the concept of «financial stability» is proposed: a financial condition of an enterprise in which, through proper resource management, the impact of adverse factors is minimized and conditions are created for stable operations and further growth. It has been established that the existing methods for diagnosing the financial stability of enterprises do not fully account for the impact of external and internal factors on its level. It is proposed to use a scoring model, which involves several stages: applying a point-based methodology to analyze internal and external factors affecting financial stability indicators; developing a two-level evaluation model; assigning a financial stability class; identifying the type of dependency of financial stability on a specific factor; and determining the overall level of financial stability of the enterprise using a matrix approach. It has been determined that the advantage of using a scoring model to assess financial stability lies in its ability to consider the influence of external conditions on the financial state of the enterprise, as well as to identify the causes of decreased financial stability.

Keywords: financial stability, external factors influencing financial stability, internal factors influencing financial stability, financial stability assessment, scoring model

Formulas: 0, **fig.:** 3, **tab.:** 0, **bibl.:** 14

Постановка проблеми. Актуальні виклики розвитку українських підприємств, обумовлені постійною потребою долати кризові явища, функціонувати в умовах ведення воєнних дій висувають підвищені вимоги до забезпечення фінансової стабільності як важливого елемента фінансової безпеки, активізації бізнес-процесів. Для ефективного вирішення цієї задачі необхідно вдосконалювати підходи до управління фінансовою стійкістю. У сучасних умовах забезпечення фінансової стійкості підприємства – є одним із головних економічних пріоритетів. Недостатній рівень фінансової стійкості може спричинити проблеми з платоспроможністю й обмежити можливості для розвитку виробничої діяльності. У той же час, надмірна стійкість може гальмувати розвиток через неефективне використання ресурсів, зокрема, у вигляді надлишкових запасів і резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фінансової стійкості підприємств перебуває в полі активного інтересу сучасної наукової спільноти. Її різні аспекти стали предметом дослідження численних українських і зарубіжних учених та фахівців. Ловінська І. (2014) систематизувала зарубіжний та вітчизняний досвід трактування поняття «фінансова стійкість», довела, що фінансову стійкість можна розглядати як чіткий маркер економічної спроможності організації в умовах мінливого ринкового середовища. Лахтіонова Л.А. (2013)

висвітлювала методологічні аспекти аналізу фінансової стійкості, критерії її класифікації, типи та визначення запасу стійкості (зони безпечності основної операційної діяльності) для суб'єктів господарювання на рівнях внутрішнього й зовнішнього аналізу. Проблеми оцінки фінансової стійкості розглядали: Сітак І. Л. і Мурашко І. М. (2019) – авторки детально аналізують методики оцінювання економічної та фінансової стійкості, фокусуючись на ключових показниках, платоспроможності та управлінських рішеннях; Кравченко М. О. та Леонтовська М. А. (2022) – авторки пропонують блоки показників, а також розробляють методику на базі коефіцієнтного аналізу; Лобода О. М. і Кириченко Н. В. (2023) розробили систематизований метод аналізу фінансової стійкості, що поєднує показники внутрішнього й зовнішнього середовища, їх взаємозв'язок, а також етапи проведення економіко-статистичного аналізу для об'єктивної оцінки перспектив розвитку; Румик І.І. і Пилипенко О.О. (2022) – досліджували питання фінансового забезпечення підприємств в системі антикризового управління за допомогою методів когнітивного моделювання. Проте сучасні умови господарювання українських підприємств вимагають швидкого прийняття управлінських рішень, а відтак розробки скорингової моделі оцінки фінансової стійкості, що і обумовило вибір теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз сутності поняття «фінансова стійкість

підприємства» та розробка скорингової моделі для її оцінювання.

У ході дослідження були використані різні наукові методи, зокрема: метод теоретичного узагальнення – для збору та систематизації інформації з різноманітних джерел; абстрактно-логічний метод – для формування узагальнень; метод порівняльного аналізу – для дослідження та зіставлення підходів до методі діагностики фінансової стійкості підприємства; індуктивний і дедуктивний методи – для аналізу отриманих результатів і формування висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективного управління фінансовою стійкістю необхідно чітко визначити її зміст. Наразі немає єдиного загальноприйнятого визначення терміну «стійкість». За однією з інтерпретацій, це поняття походить від латинського слова *stabilis*, яке означає здатність об'єкта залишатися стабільним або пристосовуватися до змін під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Інша точка зору трактує стійкість (англ. *robustness*) як властивість системи функціонувати в умовах, що відхиляються від передбачених або запланованих.

Вивчення результатів досліджень учених-економістів дозволяють виокремити три ключові підходи до трактування терміну «фінансова стійкість». Перший підхід розглядає фінансову стійкість як стан підприємства, за якого досягається раціональне співвідношення фінансових ресурсів. Його прибічники (Журавльова О.Є. (2009), Базилінська О.Я. та Панченко О.І. (2019), Тютюнник Ю.М., Литвиненко А.М. (2015), Ловінська І. (2014), Плетенецька С.М. (2023)) акцентують увагу на здатності підприємства ефективно керувати фінансами. Водночас у межах цього підходу різні автори по-різному формулюють мету управління фінансами. Наприклад, деякі вважають фінансово стійким підприємство, здатне підтримувати оптимальний баланс між власними і

позиковими коштами та забезпечувати стабільність операційної діяльності.

Відповідно до другого підходу фінансова стійкість також розглядається як стан рівноваги підприємства та його здатність повертатися до цього стану після порушень. Прихильниками такого підходу є Колодізєв О.М. (2017), А.В. Василенко (2015), які тлумачать фінансову стійкість як рівноважний стан або ж як спроможність підприємства, що функціонує як відкрита соціально-економічна система, відновлювати цю рівновагу у разі її порушення. У своїх працях дослідники підкреслюють важливість підтримки стану рівноваги, однак не деталізують, які чинники можуть її порушити та якими характеристиками цей стан володіє.

За третім підходом фінансова стійкість розглядається як такий стан підприємства, за якого забезпечується стабільне функціонування та можливість подальшого зростання. До цього підходу належать погляди авторів, які трактують поняття фінансової стійкості в широкому значенні (Плиса В.Й. та Приймак І.І. (2009), Островська О.А. (2012), Лахтіонова Л.А. (2013)). Вони не зводять її роль виключно до підтримання платоспроможності, рентабельності чи досягнення збалансованої структури капіталу. Науковці підкреслюють, що фінансова стійкість є не лише основою для безперебійної діяльності підприємства, а й важливим чинником, який створює умови для стратегічного розвитку та розширеного відтворення.

Узагальнюючи наукові підходи до розуміння поняття «фінансова стійкість», можна виокремити її основні характеристики:

по-перше, це стан фінансової рівноваги підприємства, що передбачає збереження платоспроможності, дохідності та інвестиційної привабливості;

по-друге, підприємство з належним рівнем фінансової стійкості здатне протистояти впливу несприятливих зовнішніх і внутрішніх факторів та

повертатися до стабільного функціонування;

по-третє, фінансова стійкість є необхідною умовою для підтримки поточної операційної діяльності та стратегічного розвитку;

по-четверте, до інструментів її досягнення належать оптимізація капіталу, ефективне управління фінансовими потоками, прибутковість, а також гнучке використання ресурсів.

Таким чином, під фінансовою стійкістю розумітимемо такий фінансовий стан підприємства, за якого через належне управління ресурсами мінімізується вплив несприятливих чинників і створюються умови для стабільної роботи й подальшого зростання.

Оцінювання фінансової стійкості підприємства – це аналітичний процес, який дозволяє визначити його здатність протистояти фінансовим ризикам та зберігати економічну стабільність у майбутньому. Такий підхід дає змогу ідентифікувати слабкі місця у фінансовій системі підприємства, виявити джерела можливих загроз і розробити дієві заходи для посилення його фінансової позиції.

У сучасній економічній науці та практиці господарювання використовуються різноманітні підходи до систематизації методів аналізу фінансово-економічного стану підприємств. Ці підходи умовно поділяють на дві основні категорії: базові (спрощені) методики та комплексні (деталізовані) підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства (рис. 1).

II рівень Розгорнуті прийоми діагностики фінансової стійкості	Просторовий аналіз – порівняння показників фінансової стійкості підприємства із аналогічними показниками конкурентів
	Факторний аналіз – оцінка впливу окремих чинників на рівень фінансової стійкості підприємства
	Трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності із попередніми періодами та виділення тренду їх зміни
I рівень Спрощені прийоми діагностики фінансової стійкості	Коефіцієнтний аналіз – розрахунок показників фінансової стійкості шляхом заставлення окремих значень форм ЗВІТНОСТІ
	Структурний аналіз – визначення структури показників фінансової стійкості з оцінкою впливу чинників
	Горизонтальний аналіз – порівняння позицій фінансової звітності в динаміці

Рис. 1. Градація методів оцінки фінансової стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором

Існуючі методи діагностики фінансової стійкості підприємств не дають змоги повною мірою врахувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на її рівень. Це зумовлює потребу у створенні такої методики оцінювання фінансової стійкості, яка дозволить не лише визначити її рівень на конкретну дату або в середньому за певний період, а й встановлювати основні чинники впливу з боку

внутрішнього та зовнішнього середовища, а також оцінювати напрям (позитивний або негативний) і силу цього впливу. Більшість науковців чинники, що впливають на фінансову стійкість, умовно поділяють на дві категорії: ті, що залежать від діяльності підприємства (ендогенні, внутрішні), та ті, що не залежать від неї (екзогенні, зовнішні) (рис. 2).

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Рис. 2. Чинники впливу на фінансову стійкість підприємства

Джерело: сформовано автором

Методика оцінювання фінансової стійкості повинна спиратися на системний підхід до аналізу зовнішніх факторів і бути орієнтованою на досягнення підприємством довгострокової фінансової стійкості. Для такої оцінки доцільно застосувати скорингову методику, яка дозволяє здійснювати комплексний аналіз із урахуванням обох груп чинників. Вибір внутрішніх індикаторів варто здійснювати на основі їхнього впливу на показник рентабельності активів, у той час як зовнішнє середовище доцільно оцінювати за допомогою інструментів кореляційно-регресійного аналізу для виявлення залежностей та рівня впливу на фінансову стійкість.

Загалом скоринг є методом класифікації, що дає змогу поділити об'єкти на категорії для подальшої оцінки відповідних параметрів. Скорингові моделі виступають прикладом ефективного використання статистичних та математичних підходів у практиці управління бізнесом. По суті, скоринг – це математичний інструмент, що представляє

собою зважену суму певних характеристик, на основі яких, з використанням історичних даних, можна прогнозувати ймовірність настання конкретної події.

Методика скорингового аналізу фінансової стійкості підприємства передбачає проходження ряду послідовних етапів, наведених на рис. 3.

У процесі оцінювання фінансової стійкості доцільно виділити ключові зовнішні й внутрішні чинники, які суттєво впливають на її рівень. Це можливо за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Після виявлення найвпливовіших факторів варто провести експертне оцінювання для присвоєння їм відповідної кількості балів – вищі оцінки надаються тим групам показників, які мають більш істотний вплив на стійкість підприємства.

Далі формується скорингова модель фінансової стійкості, до якої включаються показники, що продемонстрували значний вплив за результатами проведеного аналізу. Така модель відрізняється від традиційних, оскільки враховує не лише внутрішні показники, а й зовнішні чинники, що

формують середовище функціонування малого підприємства. Головною особливістю цієї методики є її здатність ідентифікувати джерела зниження

фінансової стабільності – чи вони викликані зовнішніми обставинами, чи пов'язані з управлінськими недоліками або неефективними рішеннями керівництва.

Рис. 3. Етапи побудови скорингової моделі оцінки фінансової стійкості малих підприємств

Наступний етап – розподіл балів між показниками відповідно до сили їх впливу на підсумковий рівень фінансової стійкості. На основі отриманих значень визначається клас підприємства за рівнем фінансової стійкості:

1-й клас (високий рівень) – притаманний підприємствам, що мають резерв фінансової міцності, демонструють низький ризик, ефективне використання ресурсів та стабільне перевищення рентабельності активів над вартістю

капіталу. Їх розвиток зазвичай підкріплений стратегією зростання та прибутковості.

2-й клас (стабільний рівень) – характеризує підприємства, що знаходяться на етапі освоєння нових ринків або реалізації капіталомістких проєктів, фінансово самостійні, однак не завжди зорієнтовані на підвищення ефективності.

3-й клас (задовільний рівень) – до нього належать підприємства з обмеженою платоспроможністю, які використовують

позикові кошти не для зростання, а для утримання поточної діяльності. Вони зазвичай не мають сталого стратегічного бачення.

4-й клас (критичний рівень) – підприємства з фінансовими збитками, високою кредитною залежністю, серйозними ризиками та значною часткою зобов'язань у загальній структурі фінансів.

Додатково встановлюється тип зовнішнього середовища, в якому працює підприємство:

Тип I – стабільне середовище;

Тип II – умовно стабільне;

Тип III – нестабільне;

Тип IV – критично нестабільне.

Комбінація визначеного класу фінансової стійкості з типом зовнішнього середовища дає змогу точно встановити рівень фінансової стійкості підприємства.

Висновки. У сучасних економічних реаліях управління фінансовою стійкістю підприємства виступає одним із найважливіших завдань. Недостатній рівень фінансової стійкості може спричинити втрату платоспроможності та дефіцит ресурсів, необхідних для розвитку виробництва. Водночас надмірна стабільність також не є позитивним чинником, оскільки може уповільнити темпи розвитку через неефективне використання коштів, зокрема утримання надлишкових резервів або запасів.

Фінансова стійкість розглядається як збалансований фінансовий стан підприємства, за якого управління ресурсами дає змогу зменшити вплив несприятливих внутрішніх і зовнішніх факторів та забезпечити

результативну діяльність і подальший розвиток. До характерних ознак фінансової стійкості належать: підтримання рівноваги, що дозволяє підприємству залишатися платоспроможним, прибутковим і привабливим для інвесторів; здатність ефективно реагувати на негативні зовнішні чи внутрішні виклики і відновлювати стабільний стан; забезпечення безперебійного функціонування та можливостей для зростання; досягнення фінансової стабільності завдяки раціональному управлінню капіталом, грошовими потоками, а також оптимізації фінансових структур і забезпеченню прибутковості.

Для діагностики фінансової стійкості запропоновано методику оцінки фінансової стійкості малих підприємств на основі скорингової моделі, що враховує вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. Серед ключових переваг запропонованої методики – можливість врахування впливу зовнішніх умов на фінансовий стан підприємства, а також ідентифікація причин зниження фінансової стійкості. Вона дозволяє зрозуміти, чи пов'язані проблеми з несприятливою економічною кон'юнктурою, чи з управлінськими прорахунками.

Як подальші дослідження, важливо дослідити вплив кризових явищ на фінансову стійкість малих підприємств, а також оцінити можливості щодо настання фінансових ризиків від існуючих на момент проведення аналізу деструктивних чинників з метою прийняття оптимальних управлінських рішень.

Література:

- 1.Базилінська О.Я. & Панченко О.І. (2019). Фінансова стійкість у системі стратегічного управління підприємством. *Проблеми економіки*. № 1 (39). 89-94. DOI: 10.32983/2222-0712-2019-1-89-94
- 2.Василенко А.В. (2015). Менеджмент стійкого розвитку підприємства: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 648 с.
- 3.Журавльова О.Є. (2009). Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. *Формування ринкової економіки*. № 22. 523-526.
- 4.Колодізев О.М. (2017). Дослідження сутності та змісту економічної стійкості підприємства. *Наук.-*

техн. зб.: *Комунальне господарство міст*. № 78. 238-243

- 5.Кравченко М. О. & Леонтовська М. А. (2022). Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. №24. 93-99

- 6.Лахтіонова Л.А. (2013). Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності : монографія. Київ : Знання України. 1091 с.

- 7.Лобода О. М. & Кириченко Н. В. (2023) Методика оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою економіко-статистичного аналізу.

Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Вип. 18. 114-121. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.12>

8.Островська О.А. (2012). Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємств: теоретичні аспекти визначення їх суті. *Стратегія економічного розвитку України*. Вип. 4 (11). 18-186.

9.Плиса В.Й. & Приймак І.І. (2009). Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: монографія. Львів : АТБ, 142 с.

10.Румик, І., Плетенецька, С., & Царенок, О. (2023). Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (4(72), 9–19. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-9-19>

11.Румик, І., & Пилипенко, О. (2022). Фінансове забезпечення підприємств: можливості

використання когнітивного моделювання. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (2(66), 44–52. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-44-52>

12.Сітак І.Л. & Мурашко І.М. (2019). Характеристика методик оцінки економічної стійкості підприємств. *Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб'єктів національного господарства* : монографія Дніпро : Журфонд. 270-285.

13.Тютюнник Ю.М. & Литвиненко А.М. (2015). Оцінювання оптимальності співвідношення власного й позикового капіталу. Доступ через: <http://archive.nbuv.gov.ua>.

14.Юдіна С.В., Галаганов В.О. & Стребіж М.О. (2023). Методичний підхід до управління фінансовою стійкістю підприємства. *Економічний простір*. № 187. 178-183. DOI: 10.32782/2224-6282/187-29